

Miljöer där sprängningar inträffar i Stockholm

FORSKNINGSRAPPORT
2026/4

Egenskaper och kontexter

Vania Ceccato
Alvar Elmgren
Ned Levine
Yuhao Kang

LF Forskningsstiftelse

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning.....	4
Inledning.....	6
Problemet i ett internationellt perspektiv	7
Studieområdet.....	9
Data och metoder	10
Resultat.....	13
Diskussion.....	27
Slutsatser och rekommendationer	28
Bilaga	30

LF Forskningsstiftelse
106 50 Stockholm
Organisationsnummer: 802480–1576
[LF.se/forskning](https://lf.se/forskning)

Länsförsäkringsgruppens Forsknings- och Utvecklingsfond, i dagligt tal LF Forskningsstiftelse, är en stiftelse som grundats och försörjs av Länsförsäkringar. Stiftelsen stödjer oberoende forskning vid svenska universitet, högskolor och forskningsinstitut. Forskningen ska bidra till en ökad ekonomisk, fysisk och social trygghet i samhället. Forskningsfinansiering är en av delarna i Länsförsäkringars engagemang för ett tryggt och livskraftigt lokalsamhälle.

Miljöer där sprängningar inträffar i Stockholm

Vania Ceccato, Alvar Elmgren, Ned Levine och Yuhao Kang

Delar av denna rapport har publicerats tidigare som ett KTH working paper: Ceccato, V.; Elmgren, A.; Levine, N.; Kang, Y. (2026). Miljöer där sprängningar inträffar i Stockholm: Egenskaper och kontexter – Slutlig rapport. Forskningsgruppen för säkerhet och trygghet (FST), Urbana och regionala studier, Institutionen för samhällsplanering och miljö, KTH Kungliga Tekniska högskolan, Stockholm (TRITA-ABE-RPT-263).

© 2026 Författarna och LF Forskningsstiftelse
Tryck: Lenanders Grafiska

ISBN 978-91-990339-6-9

Förord

Denna rapport är ett resultat av ett projekt finansierat av LF Forskningsstiftelse, ”Var och när explosioner inträffar: En analys av sprängningar”, som pågick under 2025 och 2026. Projektet har haft som syfte att undersöka var och när sprängdåd rapporteras, hur dessa händelser relaterar till områdets sociala och fysiska miljö, samt vilka platser som löper störst risk att drabbas.

Studien fyller flera viktiga kunskapsluckor. Tidigare forskning har främst fokuserat på gärningspersoner och nätverk, medan den fysiska och sociala miljön kring sprängplatser varit mindre utforskad. Genom att analysera de platser där sprängningar sker, deras närhet till olika typer av miljöer och kopplingen till socioekonomiska faktorer, bidrar denna rapport med ny förståelse för våldets ekologi i urbana miljöer. Resultaten visar bland annat att sprängningar oftast riktas mot flerfamiljshus i områden med lägre inkomster och att dessa händelser ofta sker nattetid. Studien belyser även hur sprängningar påverkar tryggheten bland boende och besökare, samt vikten av miljöbaserade och sociala brottsförebyggande insatser. Mot denna bakgrund hoppas jag att rapporten utgör ett värdefullt underlag för policyutveckling och praktiska insatser för att förebygga och hantera sprängdåd i urbana miljöer.

Jag vill rikta ett varmt tack till alla som har bidragit till genomförandet av denna studie. Ett särskilt tack till de boende och förbipasserande som delat med sig av sina erfarenheter under fältarbetet, samt till de myndigheter och organisationer som bistått med data och expertkunskap. Jag vill även tacka Vania Ceccato, projektledare för studien, samt rapportens övriga författare för deras engagemang och noggranna arbete. Utan ert bidrag hade denna rapport inte varit möjlig. Författarna ansvarar själva för analys och slutsatser.

Februari 2026

Lia Antoniou

Forskningsledare Tankesmedjan
LF Forskningsstiftelse

Sammanfattning

Under perioden januari 2021 till januari 2025 drabbades Stockholms län av en kraftig ökning av sprängningar, vilket har påverkat människors trygghet och säkerhet i samhället. Trots att dessa händelser fått stor uppmärksamhet i både medier och samhällsdebatten, saknas det forskning om de miljöer där sprängningar sker och om de människor som bor i närheten. Denna rapport syftar till att undersöka var och när sprängdåd rapporteras, hur de relaterar till områdets sociala och fysiska miljö, samt vilka grupper och platser som är mest utsatta. Genom att analysera rumsliga och tidsmässiga mönster, samt fysiska och sociala faktorer som påverkar risknivån, vill rapporten bidra med kunskap som kan ligga till grund för effektiva förebyggande strategier och ökad trygghet i utsatta områden.

Resultat

Sprängningarna är koncentrerade till tätorter och flerfamiljshus

Mellan januari 2021 och januari 2025 rapporterades 166 sprängningar i Stockholms län, där majoriteten inträffade i tätorter och främst drabbade flerfamiljshus. Stockholms stad var värst drabbat, följt av Södertälje och Botkyrka. Sex adresser utsattes för upprepade sprängdåd, ofta i bostadsområden med gårdar och växtlighet.

Nattens och vinterns sprängdåd – bostadshus i fokus

De flesta explosioner skedde nattetid, särskilt under vintermånaderna, och riktades mot bostadshus, men även villor, bilar och kommersiella inrättningar drabbades. Sprängningarna ägde rum i miljöer med buskar och träd, nära gator och parkeringar, ofta i halvöppna, bostadsnära och relativt lugna områden med begränsad övervakning.

Låg inkomst och centrala platser ökar risken

Sprängningar skedde ofta nära barer, restauranger, parker och tågstationer, och i eller nära områden med hög andel låginkomsttagare. Faktoranalysen visar tre huvudmiljöer: bostadsnära gårdar med viss övervakning, livliga centrala platser med mycket folk och trafik, samt slitna områden med låg närvaro av människor. Nattid och låg inkomst är de mest betydelsefulla faktorerna för var explosioner sker.

Sprängningar och skjutningar – samma urbana arenor

Sprängningar och skjutningar inträffar ofta i liknande urbana miljöer, men sprängningar är vanligare på platser med mindre vegetation och färre avgränsande byggnadselement, medan skjutningar tenderar att ske där det finns mer träd och grönska.

Oro och rädsla präglar boende efter sprängdåd

Intervjuer visar att ungefär hälften av de boende kände till incidenterna och uttryckte oro, särskilt kvinnor och föräldrar. För vissa har rädslan minskat över tid tack vare ökad polisnärvaro, medan andra fortfarande känner sig otrygga.

Slutsats

Studien visar att sprängningar är en del av en större våldsekologi och inte isolerade händelser. Genom att analysera hur kriminella nätverk utnyttjar specifika platser och bristande tillsyn kan myndigheter utveckla mer effektiva, miljöbaserade förebyggande strategier. Sprängplatser bör ses som sociala noder som avslöjar nätverkens räckvidd, och framtida forskning bör identifiera områden där gärningspersoner känner sig trygga för att möjliggöra strategiska insatser. Det behövs också ökad kunskap om motiv, mekanismer och typer av sprängmedel, för att bättre förstå handlingsmönster och riskfaktorer samt skapa förutsättningar för riktade åtgärder.

REKOMMENDATIONER

Stärk kontrollen av sprängämnen

För att förebygga användningen av sprängämnen i brottsliga sammanhang bör myndigheter öka övervakningen av införsel och transport av explosiva material vid landets gränser och andra in- och utpasseringspunkter. Det är särskilt viktigt att noggrant kontrollera handgranater och andra lättillgängliga komponenter, då dessa ofta används vid sprängdåd. Genom att stärka kontrollen och övervakningen kan risken för att sprängämnen hamnar i fel händer minskas.

Öka övervakning i utsatta områden

Trots att fysisk och elektronisk övervakning i sig inte utgör en långsiktig lösning på problemet med sprängningar, kan sådana åtgärder ändå ha en brottsförebyggande effekt i utsatta områden och områden där flera explosioner har inträffat. Synlig övervakning ökar sannolikheten för upptäckt och kan därmed motverka nya sprängningar, särskilt i miljöer där brottsmönstret återkommer.

Förebygg ungdomsrekrytering till kriminella nätverk

Skolor bör fungera som viktiga arenor för tidig information och förebyggande insatser mot ungdomsbrottslighet. Genom att stärka samarbetet mellan skolor och föräldrar kan risken för att unga rekryteras till kriminella gäng minskas.

Stöd till drabbade och stärk tryggheten

Boende som drabbats av sprängningar bör erbjudas psykosocialt stöd och kontinuerlig information för att underlätta återhämtning och öka tryggheten. Det är också viktigt att initiera lokala trygghetsinsatser genom samverkan mellan polis, bostadsbolag, kommun och civilsamhälle. Genom att förbättra den fysiska miljön och tydligt signalera omsorg och närvaro kan tilliten och tryggheten i området återuppbäggas. DeSO-områden för att skapa databaser som möjliggör vidare analys av riskmiljöer och drabbade grupper.

DATAINSAMLING

Rapporten bygger på data från Polismyndigheten om sprängningar i Stockholms län mellan januari 2021 och januari 2025, med information om plats, datum och ort. Socioekonomisk statistik från SCB kopplad till DeSO-områden har använts för att analysera vilka grupper som bor i de drabbade områdena. Gatubilder från Google Street View och fältarbete har dokumenterat miljöegenskaper vid brottsplatserna, medan semistrukturerade intervjuer med boende och närvarande har gett insikter om hur sprängningarna påverkar vardagslivet och tryggheten. Koordinaterna för sprängningarna har visualiserats i GIS och kopplats till DeSO-områden för att skapa databaser som möjliggör vidare analys av riskmiljöer och drabbade grupper.

Inledning

Stockholms län har på senare år upplevt en kraftig ökning av sprängningar vilket har en stor påverkan på människors trygghet. Enbart i januari 2025 rapporterades över 30 sprängdåd, främst kopplade till konflikter och utpressning från kriminella grupper. Det har skrivits mycket om dessa explosioner både i media och i forskning (e.g. Sturup et al, 2019), men få har fokuserat på de miljöer där sprängningarna sker och de som bor i närheten. För att utveckla förebyggande strategier är det avgörande att förstå de rumsliga och tidsmässiga mönstren bakom dessa händelser, liksom de fysiska och sociala faktorer som kan påverka risknivån i specifika områden. Syftet med denna studie är att analysera var och när explosioner rapporteras, hur de är kopplade till den byggda miljön och gatans sociala och fysiska miljö, samt att förstå vilka grupper som löper störst risk att drabbas.

I denna rapport sammanfattas resultaten från studien ”Var och när explosioner inträffar: En analys av sprängningar”, som genomfördes av KTH, Kungliga Tekniska Högskolan, från maj 2025 till januari 2026 och finansierades av LF Forskningsstiftelse.

Ett övergripande syfte med projektet är att undersöka de rumsliga och tidsmässiga mönstren av explosioner som rapporterats till polisen samt ge en bild av hur människor som bor och vistas på dessa platser påverkas.

Projektet bestod av tre delmål:

1. Att förstå var och när explosioner rapporteras, dessa platsers karaktär, hur de hänger samman med den byggda miljön och gaturummets sociala och fysiska miljö, samt vilka grupper som löper störst risk att drabbas.
2. Att analysera de fysiska och sociala faktorer som kan påverka risknivån i specifika områden, med hjälp av gatubild (Google Street View) kombinerat med markanvändning och socio-demografiska data i geografiska informationssystem (GIS) samt regressionsmodeller.
3. Att kartlägga hur människor som bor eller vistas på dessa platser påverkas av explosioner, genom intervjuer och analys av mediamaterial.

Rapporten börjar med en kort bakgrund till sprängdåd ur ett internationellt perspektiv samt presenterar det geografiska studieområdet för att sedan beskriva de metoder som använts i studien. Därefter presenteras studiens resultat. Rapporten avslutas med slutsatserna och rekommendationer.

Problemet i ett internationellt perspektiv

Sprängdåd med handgranater förekommer framförallt i länder som befinner sig i krig eller är hårt drabbade av terrorism, men är annars en ovanlig företeelse. I Mexiko sker det omkring femtio handgranatsattacker om året där människor skadas (Sturup et al, 2019). De enda europeiska länderna som inte befinner sig i konflikt där det har rapporterats en strukturell användning av handgranater är Sverige, Nederländerna och Belgien. Alla dessa länder upplevde en plötslig ökning av incidenter i slutet av 2010-talet, från att tidigare ha varit en ovanlig företeelse (Krusselmann et al, 2021). Mellan januari 2025 och juni 2025 var Nederländerna värst drabbat med 678 rapporterade explosioner jämfört med 104 i Sverige under samma period (Arslanovic, 2025). Det är dock svårt att göra direkta jämförelser eftersom sprängningar registreras och klassificeras olika mellan länder. På senare tid har det blivit allt vanligare att dåden utförs med olagliga fyrverkeribomber, så kallade "bangers".

Sprängningarna sker framför allt under natten och i storstäder men fenomenet har även spridit sig till mindre städer och orter. Dåden riktas oftast mot privata hem, företagslokaler eller fordon (Krusselmann et al, 2021). Det är ofta kriminella som ligger bakom sprängningarna och syftet är för det mesta inte att skada eller döda utan i stället att skrämmas eller utpressa. Det blir allt vanligare att barn och unga som inte är straffbara rekryteras på internet för att utföra dåden i utbyte mot betalning. I Nederländerna har det också blivit vanligare att sprängningar används i privata konflikter som inte är kopplade till organiserad brottslighet (Arslanovic, 2025). Det har inte funnits tydliga mönster för när på året eller under veckan som sprängningarna sker.

I Sverige ökade handgranatsexplosionerna drastiskt år 2016, från omkring två incidenter per år till fyrtio. Det är bland de högsta nivåerna i förhållande till befolkning bland länder i fredstid (Sturup et al, 2019). Handgranaterna har smugglats in i landet och härstammar framför allt från kriget i Jugoslavien. Sedan dess har andra sorters sprängmedel också börjat användas som hemgjorda bomber, fyrverkeribomber, dynamit från byggarbetsplatser och fyrverkeripjäser. Ökningen av sprängdåd i Sverige skedde under samma period som även skjutvapenvåldet ökade kraftigt och de två typerna av brott sker ofta på samma platser (Nordén, 2025). Sprängdåden begås främst av kriminella gäng, och till skillnad från i Nederländerna är kopplingar till privata konflikter utanför organiserad brottslighet ovanliga. Syftena är framför allt att skrämma fiender, driva in skulder eller utpressa företagare. Det är relativt få som skadas, men det har skett flera dödsfall och risken är hög att utomstående drabbas. Trots att skjutvapenvåldet minskat och upplklaringsgraden för dessa typer av våldsbrott ökat under senare år så har sprängningarna fortsatt öka (SVT, 2026). Januari 2025 var en rekordmånad med i snitt en sprängning om dagen, vilket fick statsminister Ulf Kristersson att gå ut med att regeringen förlorat kontrollen över den organiserade brottsligheten (Törnquist, 2025). En undersökning av Sjöln (2024) visade att majoriteten av Sveriges befolkning är oroade för sprängningar och skjutningar och särskilt kvinnor oroar sig för att närstående ska drabbas. Studien visar också ett starkt samband mellan de mest oroade individerna och de som känner mindre tillit till andra människor och människor från andra kulturer.

Sprängningarna sker framför allt under nattetid i och omkring de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, samt Helsingborg (Nordén, 2025). Andra städer som drabbas är Norrköping, Linköping, Västerås, Uppsala och Hässleholm. Sprängningarna sker ofta i närheten av platser där andra sprängningar har skett tidigare. Antalet sprängningar i förhållande till befolkning är högst i tätbefolkade områden och platser där det rör sig mycket människor. I Stockholm är det till exempel det centralt belägna området omkring Globen (Avicii arena) som drabbats av flest sprängningar (Boije et al, 2025). Andelen är också hög i bostadsområden som präglas av social utsatthet, som Järva. Dessa områden lider av problem som hög arbetslöshet, låga inkomster och låg utbildning.

Socialt utsatta områden är också ofta präglade av hög utflyttning och lågt valdeltagande (Brå, 2024). Särskilt drabbade av sprängdåd är områden som har problem med ordningsstörningar som öppen narkotikahandel, kriminella gäng eller berusade och hotfulla individer. Det finns också en tydlig korrelation mellan nedgångna områden som utsätts för skadegörelse, klotter och nedskräpning och en högre nivå av sprängdåd. Sprängningar är också vanligare i områden med en hög andel ungdomar.

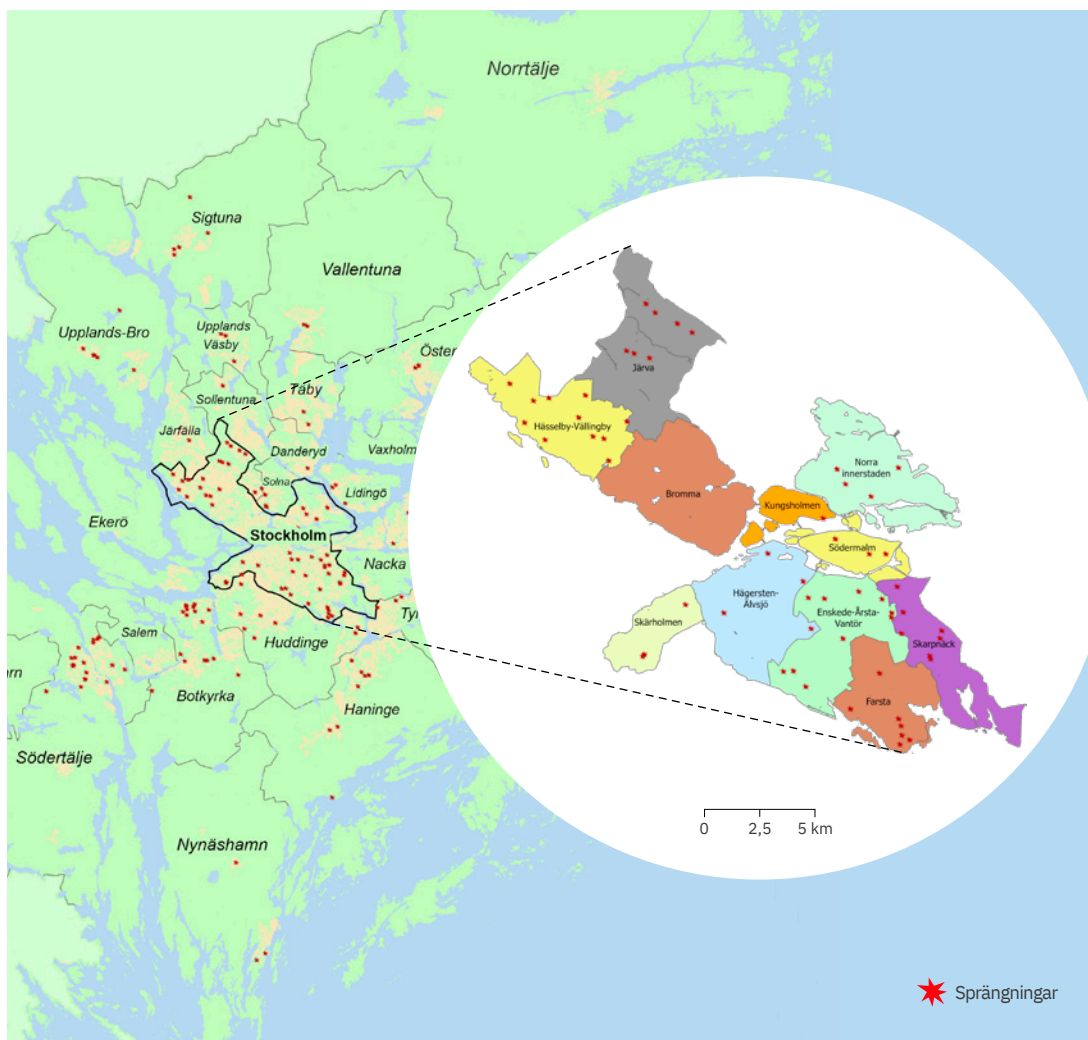
Sprängningarna sprider oro och otrygghet som kan bestå länge i de områden som drabbas. En studie som genomförs vid Uppsala universitet har gett indikationer på att användningen av läkemedel som antidepressiva och sömnmedel ökar kraftigt bland invånare i närområdet under den närmaste tiden efter en sprängning eller skjutning (Sirkka, 2025). En annan studie har visat att sprängningar leder till att bostadspriserna i området sjunker (Boije et al, 2025). Flera sprängningar i samma område kan leda till att utflyttningen ökar samtidigt som områdena blir mindre attraktiva för nya människor att flytta till.

Studieområdet

Studiens område omfattar Stockholms län som består av 26 kommuner. Fokus ligger framför allt på Stockholm stad men även flera andra omgivande kommuner. Länet utgör tillsammans med Gotland polisregion Stockholm. Trots att det är ett av landets minsta län på omkring 6 500 km², har det den största befolkningen på två och en halv miljon samt högst befolkningstäthet. Förutom Stockholm ligger två andra av Sveriges största tätorter i länet: Upplands Väsby och Södertälje (Figur 1).

Figur 1 – Karta över studieområdet med sprängdåd utförda mellan januari 2021 och januari 2025

N =166. Datakälla: Polismyndigheten.

År 2016 skedde en kraftig ökning av handgranatsdetonationer i regionen, från omkring tre per år till sju. Idag är länet värst drabbat i Sverige med 20–30 sprängningar om året (Länsstyrelsen Stockholm, 2025). Det har dock skett en dramatisk ökning under 2025 med tjugo dåd bara i januari. Det beror på en hög konfliktnivå mellan kriminella gäng samt att det blivit vanligare med utpressning av företagare, där drabbade skräms till att betala eller ge bort verksamheter (Törnquist, 2025).

Data och metoder

Systematisk litteraturoversikt

För att skapa en teoretisk och empirisk grund för studien genomfördes en systematisk litteraturoversikt. Syftet var att identifiera tidigare forskning som behandlar explosioner i urbana miljöer, deras rumsliga och tidsmässiga mönster samt de sociala och miljömässiga konsekvenserna av dessa händelser. Genom att använda en systematisk sökstrategi i vetenskapliga databaser, med relevanta sökord relaterade till explosioner, brottslighet, stadsutveckling och trygghet, har det aktuella kunskapsläget kartlagts. Artiklar har valts ut utifrån tydligt definierade inklusions- och exklusionskriterier, vilket säkerställer en transparent och reproducerbar process.

Datainsamling

Rapporten bygger framför allt på data från Polismyndigheten över rapporterade sprängningar i Stockholms län mellan januari 2021 och januari 2025. Datan innehåller koordinater för var sprängningarna skedde samt uppgifter om datum och ort. Socioekonomiska data från SCB om bland annat utbildningsnivå och inkomst har också använts för att ta reda på vilka grupper som lever i de drabbade områdena. Den socioekonomiska data är indelad i demografiska statistikområden (DeSO), vilket är SCB:s indelning av Sverige i mindre områden med omkring 700–3 000 invånare. Gatubilder (Google Street View) användes för att registrera egenskaper hos brottsplatserna som dokumenterades i ett formulär och som sedan överfördes till ett kalkylark i Microsoft Excel. Egenskaperna som registrerades var dels markanvändning som växtlighet, gårdar, restauranger. Även husens egenskaper registrerades som antal våningar, balkonger, loftgångar, samt vägar. Gatubilder har även använts för automatisk analys av gatubildens egenskaper, både för sprängningar och skjutningar.

Fältarbete

Under sommaren 2025 genomfördes fältarbete på ett urval av platserna där sprängdåd skett. Med hjälp av fältprotokoll dokumenterades observationer av den byggda miljöns egenskaper. Observationerna omfattade bland annat vägförbindelser, byggnaders utformning, förekomst av fönster och balkonger som möjliggjorde bevakning samt markanvändning; exempelvis växtlighet, gårdar, restauranger eller industri. Även platsens skick noterades. Protokoll överfördes sedan till Microsoft Excel och användes för att skapa diagram som visualiserade platsernas olika egenskaper.

Semistrukturerade intervjuer genomfördes med personer i de drabbade områdena för att undersöka deras kännedom om, upplevelse av och påverkan av sprängdåden. Respondenterna fick också möjlighet att fritt berätta sina tankar om händelserna. Intervjuerna riktades främst till boende och grannar, men även andra närvarande i området när det var möjligt, trots svårigheter att nå personer på platser med låg närvaro. Samtalen rörde både direkta upplevelser av händelserna och mer allmänna uppfattningar om hur sprängningar påverkar vardagslivet, trygghetskänslan och användningen av offentliga platser. Intervjuerna gav värdefulla insikter i hur dessa händelser uppfattas lokalt och bidrog till att sätta de empiriska observationerna i ett socialt och rumsligt sammanhang.

Skapande av databas och GIS

Sprängdådens koordinater har använts för att visualisera deras utbredning i form av punkter i GIS. Eftersom koordinaterna inte var exakta har Google Maps använts för att identifiera adresserna där sprängningarna skett och utifrån den informationen har punkternas lokalisering i GIS justerats. Punkterna har sedan sammanslagits med respektive DeSO område för att göra två tabeller. En som visar de sociodemografiska förhållandena i området för varje sprängning och en som visar hur många sprängningar som skett i varje DeSO. Dessa har sedan fungerat som databaser för vidare analyser.

Analyser

Tidsanalyser

Databasen över explosioner användes för att upprätta tre separata tabeller i Excel där incidenterna sorterades efter månad, veckodag och klockslag. För veckodagarna och klockslag analyserades samtliga data från januari 2021 till januari 2025. För månaderna användes endast data från januari 2021 till och med december 2024, eftersom det annars skulle resultera i en övervikt av sprängningar i januari, då januari var den enda tillgängliga månaden för 2025. Med hjälp av tabellerna registrerades hur många sprängningar som skett per månad, veckodag och timme, vilket därefter omvandlades till procent av det totala antalet sprängningar.

Upprepade incidenter

För att analysera hur vanligt det var att sprängningar inträffade upprepade gånger på samma plats registrerades först antalet explosioner som skett på adresser (samma koordinater, olika tider) med mer än en händelse. Med hjälp av GIS kunde även beräknas hur många explosioner som inträffade inom samma DeSO som andra explosioner. För att utvidga analysen till det närliggande området användes buffertfunktionen i GIS. Genom att skapa cirklar med radier på 100 respektive 200 meter runt varje explosion kunde samtliga explosioner inom dessa avstånd identifieras och räknas.

Jämföra explosionsplatser med slumpmässiga punkter

Användningen av verktyget "Create random points" i GIS syftade till att skapa en kontrollgrupp av slumpmässiga punkter som kunde jämföras med de verkliga sprängdådens geografiska fördelning. Genom att generera ett lika stort antal slumpmässiga punkter inom samma geografiska område (Stockholms stad) skapades en referens som möjliggör bedömning av huruvida de observerade sprängdåden uppvisar ett mönster som avviker från vad som skulle kunna förväntas av slumpen. Stockholms stad valdes ut eftersom det var kommunen med flest antal registrerade sprängningar.

Avstånden mättes från både de verkliga och de slumpmässiga punkterna till parker, restauranger/barer samt tunnelbanestationer. Resultaten exporterades till Excel där andelen avstånd inom olika intervall (0–100 meter, 100–200 meter osv.) beräknades. Därefter genomfördes t-tester för att undersöka om det fanns statistiskt signifikanta skillnader mellan avstånden från de verkliga och de slumpmässiga punkterna till dessa centrala markanvändningstyper.

Faktoranalys av plats- och områdesegenskaper

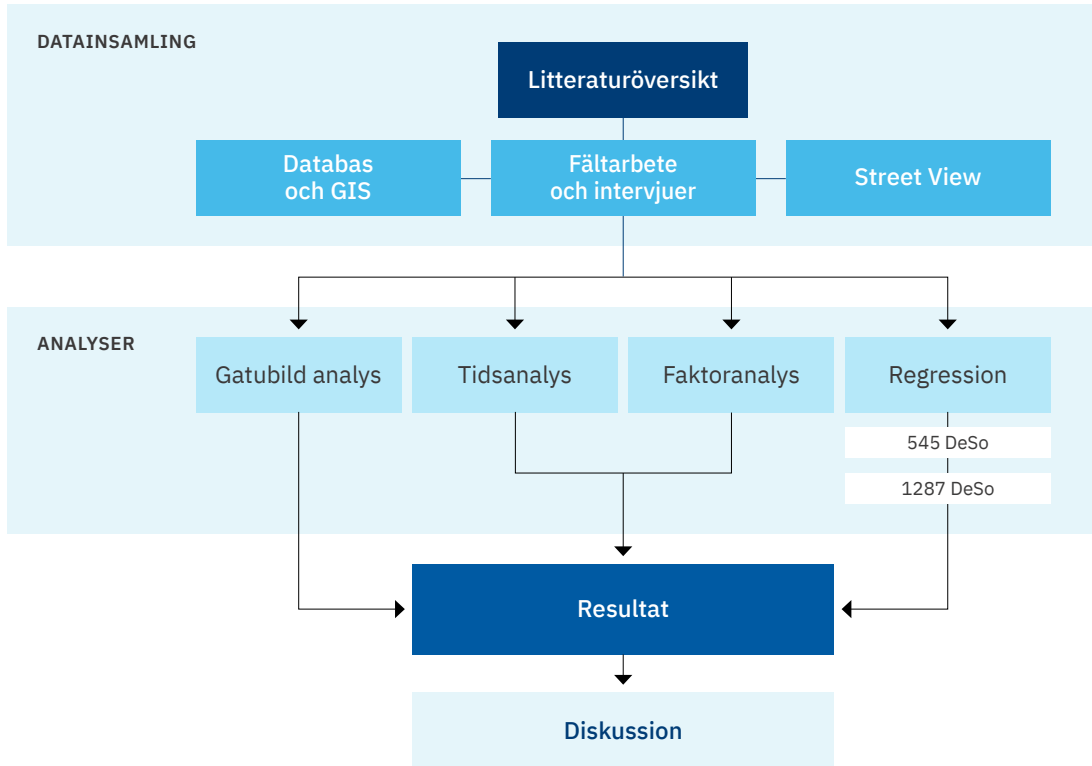
Explosioner analyserades i statistikprogrammet SPSS 31.0 genom faktoranalys för att identifiera underliggande strukturer hos de många variablerna. Metoden gör det möjligt att minska datasetets komplexitet genom att gruppera variabler som mäter liknande egenskaper till gemensamma faktorer. På så sätt delades egenskaperna in i olika grupper beroende på vilka som korrelerade med varandra. För att göra resultaten enkla att tolka användes Varimax-rotation vilket ger en tydligare indelning. En komponentanalys av 166 observerade brottsplatser visade att de egenskaper som observerats hos brottsplatserna har delats in i tre övergripande faktorer som diskuteras i nästa sektion.

Regressionsanalys

Regressionsanalyser användes för att undersöka möjliga samband mellan antalet explosioner per DeSO och markanvändning samt socioekonomiska faktorer. På så sätt identifierades rumsliga mönster och möjliga riskfaktorer för explosioner. Poisson-Gamma-Car regressionsmodeller gjordes både för Stockholms stad och hela länet. Antalet explosioner antogs följa en Poisson-fördelning, vilket är lämpligt för räknedata, medan koefficienterna antogs ha en Gammafördelning för att bemöta överdispersion. Separata modeller gjordes för den kommunala och regionala nivån. Varje modell kördes två gånger, först en fullständig modell med alla oberoende variabler och sedan en reducerad med bara de signifikanta variablerna.

Modellerna beräknades med Markov Chain Monte Carlo (MCMC) metoden i programvaran CrimeStat IV (Levine et al., 2013). Denna metod producerar en serie av möjliga resultat från simulationen, där medelvärdet används som uppskattning av fördelningen. Eftersom det tar tid för kedjorna att stabilisera, förkastades de ursprungliga beräkningarna ("burn in") så att resultaten bygger på resten av stickproven. Figur 2 illustrerar studiens arbetsgång i form av ett flödesschema.

Figur 2. Flödesschema över arbetsprocessen

Analys av gatubildens egenskaper: Sprängningar och skjutningar

Två typer av statistiska analyser genomfördes för att undersöka sambandet mellan visuella egenskaper och incidentplatser. Först beräknades deskriptiv statistik och korrelationer för varje visuellt element vid händelse- och kontrollplatser, inklusive medelvärden, standardavvikelser och procentuell skillnad. Därefter användes binär logistisk regression för att identifiera vilka visuella egenskaper som bäst skiljer incidentplatser från kontrollplatser, med separata modeller för sprängningar och skjutningar.

Resultat

Att förstå var och när explosioner sker samt riskgrupper och platsers karaktär

Data från Polismyndigheten visar att 166 sprängningar rapporterades i Stockholms län mellan januari 2021 och januari 2025. Explosionerna orsakade framför allt fysiska skador på hus och portar, men i drygt en tiondel av fallen skadades även människor. De flesta explosionerna inträffade i tätorter, bara sju skedde på landsbygden. Den kommun i länet som drabbades värst av sprängningarna var Stockholms stad där 63 skedde under den undersökta perioden, vilket utgör 38 % av fallen. Det är betydligt högre än de andra mest drabbade kommunerna, Södertälje och Botkyrka, som drabbades av 19 respektive 17 sprängningar. Ingen annan av kommunerna hade passerat tio incidenter under perioden. Fem kommuner klarade sig helt undan sprängdåd: Salem, Ekerö, Vaxholm, Värmdö och Norrtälje (Tabell 1).

Tabell 1. Sprängdåd per kommun jan 2021–jan 2025

N = 166

Kommun	Antal	%	Antal per 10 000 invånare	Kommun	Antal	%	Antal per 10 000 invånare
Stockholm	63	38	0,63	Österåker	3	2	0,60
Södertälje	19	11	1,85	Vallentuna	2	1	0,57
Botkyrka	17	10	1,76	Täby	2	1	0,26
Huddinge	9	5	0,78	Sundbyberg	2	1	0,35
Haninge	8	5	0,79	Sollentuna	2	1	0,26
Upplands-Bro	8	5	2,41	Nykvarn	2	1	1,61
Upplands Väsby	6	4	1,19	Danderyd	2	1	0,61
Sigtuna	5	3	0,94	Järfälla	1	1	0,11
Lidingö	3	2	0,62	Salem	0	0	0
Nacka	3	2	0,26	Norrtälje	0	0	0
Nynäshamn	3	2	0,98	Ekerö	0	0	0
Solna	3	2	0,35	Vaxholm	0	0	0
Tyresö	3	2	0,60	Värmdö	0	0	0

Upprepade sprängdåd

Sex adresser utsattes för sprängningar vid upprepade tillfällen (Tabell 2). Två av dessa drabbades av sprängdåd vid tre separata tillfällen var. Samtliga adresser där upprepade incidenter skedde var lägenhetshus med gårdar där det fanns allmänna sittplatser och växtlighet som träd och buskar. Fyra av adresserna ligger i förorter till Stockholm som Enskede och Hässelby, medan de andra två finns i Södertälje och Upplands-Bro. För hälften av adresserna skedde följande sprängning inom en vecka efter att den första skett, medan det gick flera månader upp till knappt två år i resten av fallen. (Tabell 2).

Tabell 2. Upprepade sprängningar jan 2021–jan 2025

N=166

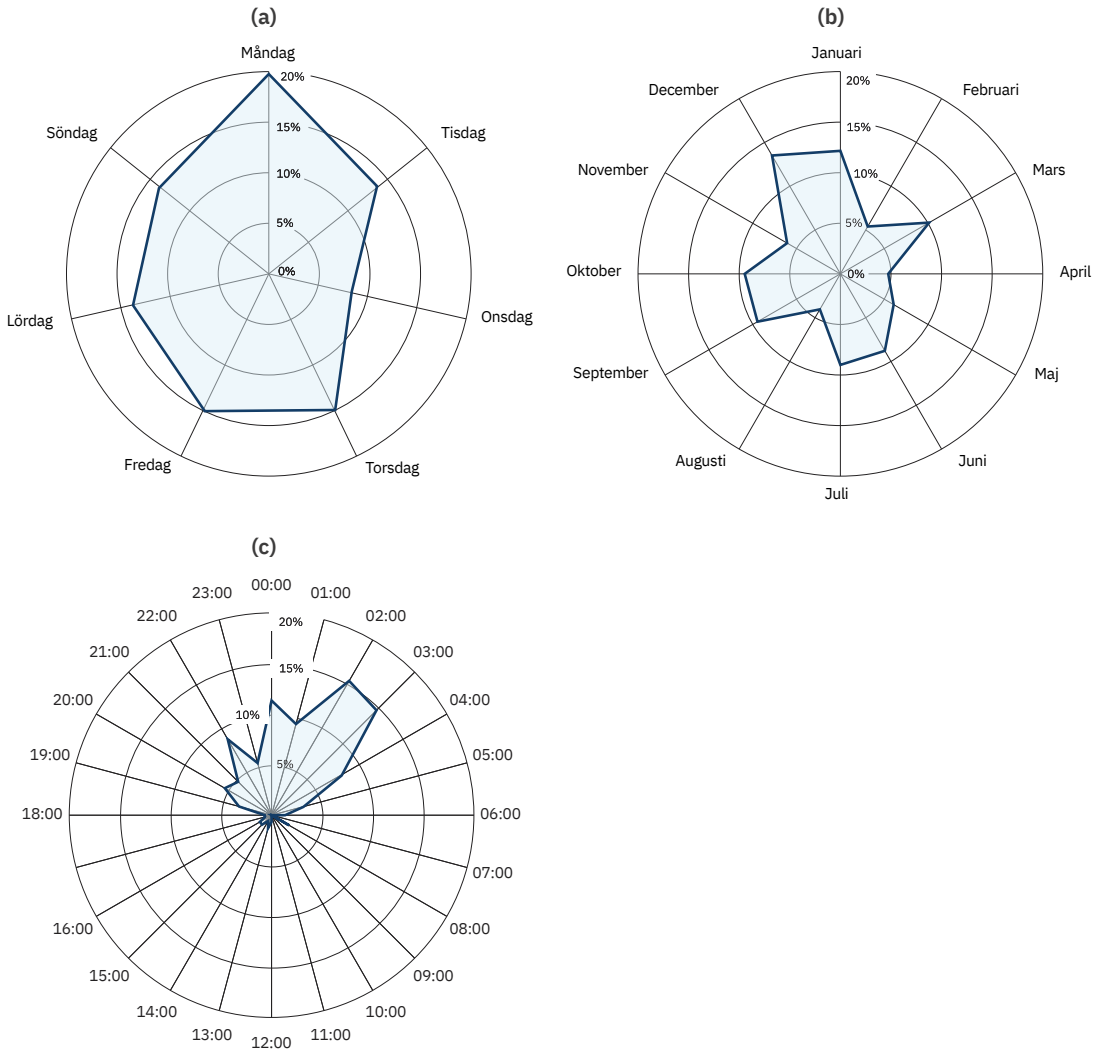
	0–7 dagar	8–31 dagar	32–365 dagar	Över 1 år
Samma adress	3	0	2	3
1–100 m	1	0	1	1
101–200 m	1	0	3	3
Samma DeSO	1	0	1	5

De temporala mönstren

Den stora majoriteten av sprängningarna inträffar nattetid, vilket sannolikt hänger samman med att övervakningen i bostadsområden ofta är högre under dagtid och att potentiella gärningspersoner därför väljer tider när risken för upptäckt är lägre (Figur 3a). Spridningen över veckodagar är relativt jämn, med en viss topp på måndagar, vilket troligen speglar incidenter som ägt rum under natten från söndagen (Figur 3b). När det gäller årsvariationer är sprängdåden relativt jämnt fördelade, men det finns en tydlig ökning under vintermånaderna, särskilt i december och januari (Figur 3c). Detta kan delvis förklaras av mörkare kvällar, kallare väder och eventuella säsongrelaterade sociala eller kriminella mönster.

Figur 3. Tidpunkter för sprängningar, jan 2021–jan 2025

N= 166. Datakälla: Polismyndigheten.
Källa: Författarna.

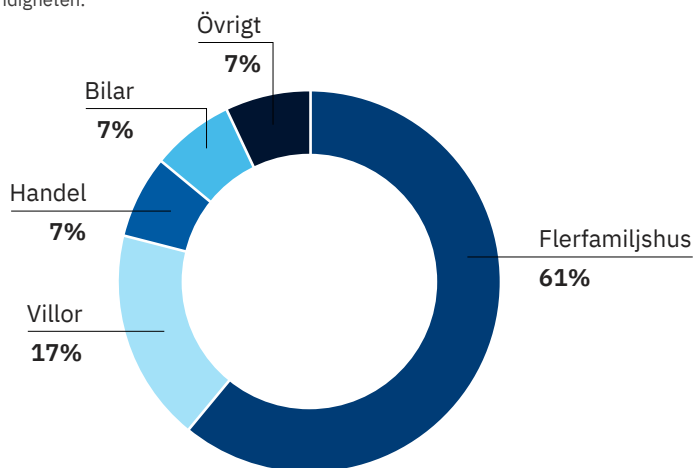

Mål för sprängningar

Analysen baserad på koordinater från polisen visar att den stora majoriteten av sprängdåden (78%) har skett i anslutning till bostadshus, där de flesta är flerfamiljshus som lägenhetshus eller radhus. En knapp femtedel har riktats mot villor, varav de flesta ingår i villaområden. Resten av sprängningarna har framför allt drabbat bilar och kommersiella inrättningar som affärer och restauranger. Enstaka incidenter har drabbat kontorsbyggnader, industrifastigheter, en park och en universitetsbyggnad. Figur 4 visar mål för sprängningar över hela Stockholmsregionen.

Figur 4. Mål för sprängningar, jan 2021–jan 2025

N= 166. Datakälla: Polismyndigheten.
Källa: Författarna.

Platserna där explosionerna skett är framför allt bostadsområden med mindre flerfamiljshus (<5 våningar). Själva explosionen sker oftast i porten eller trapphuset. Det är ganska vanligt med innergårdar och lekplatser i närheten. Dessa platser är relativt övervakade med fönster, balkonger och allmänna sittplatser, där det enda som skymmer sikten är träd och växtlighet. Växtligheten är för det mesta inte tillräckligt stor för att kunna fungera som lämpliga gömställen. Det är överhuvudtaget ont om gömställen i anslutning till portarna, där det är vanligast att explosionerna sker. Även om det regelbundet rör sig folk i dessa områden är det oftast inte några större folkmassor och inte heller hög biltrafik, även om det ofta finns bilvägar i närheten. I de flesta fall är det nära till närmsta parkeringsplats, vilket kan vara en möjlig flyktväg. Annars finns det oftast inga tydliga flyktvägar. I vissa fall kan det finnas skog i närheten dit man kan fly. Brottsplatserna är för det mesta inte utsatta för skadegörelse, klotter eller nedskräpning. Detta var vanligast i industriområden, medan de flesta bostadsområden där sprängningar skett var i gott skick.

De villaområden som drabbas har ofta en liknande fysisk miljö som bostadsområdena med lägenhetshus där den huvudsakliga skillnaden är att det är mindre folk som rör sig på platserna och att de är mindre övervakade. De restauranger som utsattes för sprängningar var centralt belägna med mycket folk och bilar i omlopp. De fanns på bottenvåningen av större lägenhetshus.

I Stockholms stad var explosionerna relativt jämnt spridda över kommunen. De var vanligast i Söderort där trettioen stycken inträffade under den undersökta perioden jämfört med arton fall i Västerort och åtta i innerstaden. Det område som tydligast skiljer sig är Bromma vilket var det enda stadsdelsområdet där ingen sprängning inträffade. Även Hägersten-Älvsjö och Skärholmen var relativt förskonade med endast 5 incidenter sammanlagt. Det värst drabbade stadsdelsområdet var Hässelby-Vällingby med elva explosioner. Det syns också en koncentration av sprängningar i Farsta (Figur 1).

I Stockholms kommun var sprängdåden i övervägande majoritet riktade mot bostadshus, 52 fall av 63. Endast fem av de drabbade husen var villor. Resten var flerfamiljshus, framför allt lägenhetshus men också två radhus. Sprängdåd mot kommersiella inrättningar var fokuserade till innerstaden, där tre restauranger blev utsatta. Andra drabbade affärsverksamheter var en affär, en frisörsalong och ett gym. Förutom bostadshus och affärsverksamheter var det två kontorsbyggnader som drabbades, en i

innerstaden och en i Hägersten. Även Blåsutparken i närheten av Globen utsattes för en sprängning. Dessutom blev ett campus till KTH i Kista utsatt. Figur 5 illustrerar exempel på platser där sprängningar har skett i kommunen.

Figur 5. Exempel på platser där sprängningar har skett i Stockholms kommun.

Källa: Författarna

LÄGENHETSHUS

VILLOR

RESTAURANGER

ANDRA MÅLTAVLOR

Egenskaper hos miljöerna där sprängningar sker

Sprängningar sker i miljöer som uppvisar flera återkommande kännetecken kopplade till markanvändning, byggnader samt gator och vägar (Figur 6).

När det gäller markanvändning och underhåll sker sprängningar nästan alltid i områden med buskar och träd (cirka 95–100 %), vilket gör detta till den mest framträdande egenskapen. Även lutande mark är relativt vanliga platser (runt 40 %), liksom lekplatser (ungefär 20 %). Något färre sprängningar sker i områden med blandad markanvändning eller skadad egendom (cirka 10 %), medan industriområden, restauranger/barer, graffiti och skräp bara förekommer i omkring 5 % av fallen. Sammantaget tyder detta på att sprängningar främst sker i halvöppna, bostadsnära miljöer med inslag av vegetation, snarare än i tydligt nedgångna eller kommersiella områden.

Vad gäller husens egenskaper sker sprängningar nästan alltid i närheten av hus med fönster (100 %), och mycket ofta vid balkonger (cirka 80 %). Flerfamiljshus och byggnader med högst fem våningar förekommer i omkring 60 % av fallen, medan allmänna sittplatser finns i cirka 40 %. Innergårdar förekommer vid ungefär 25 % av sprängningarna, medan hög övervakning (15 %), många gömställen (10 %) och isolerade platser (5 %) är betydligt ovanligare. Detta visar att sprängningar typiskt sett sker i bostadsområden med flera boendeenheter, snarare än i avskilda eller hårt övervakade miljöer.

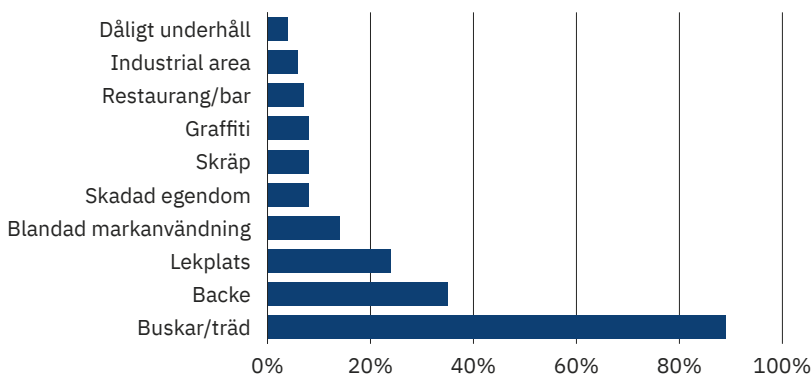
När det gäller gator och vägar sker sprängningar nästan alltid i direkt anslutning till en gata (cirka 95 %), och ofta i närheten av parkeringar (40 %). Gångvägar (20 %) och platser där det är lätt att fly (15 %) är relativt vanliga inslag, medan garage (10 %), återvändsgränder (10 %), områden med hög biltrafik (5 %) och många fotgängare (5 %) är mer sällsynta. Det tyder på att sprängningarna ofta sker i tillgängliga men relativt lugna bostadsgator, där det finns möjlighet till undanflykt men inte mycket rörelse eller övervakning.

Sammanfattningsvis sker sprängningar huvudsakligen i bostadsnära miljöer med buskar och träd (nästan alltid, 95–100 %), i anslutning till gator (cirka 95 %), och nära flerfamiljshus med fönster och balkonger (60–100 %). Platserna är ofta vegetation, delvis öppna men med viss avskildhet, vilket möjliggör både tillgång och flyktvägar (Figur 6a–c).

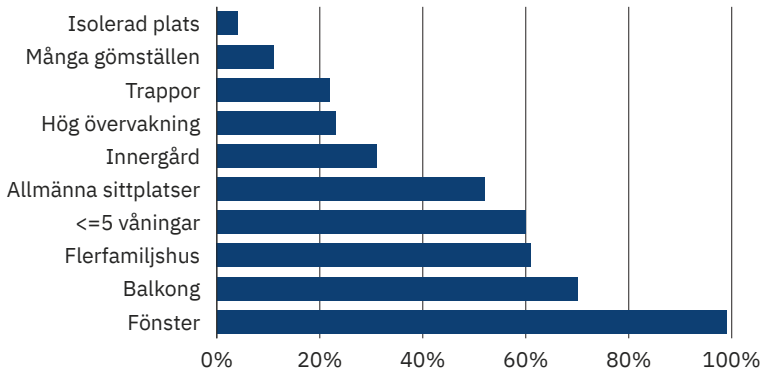
Figur 6. Brottsplatsens egenskaper baserade på fältarbete och platsinspektion med hjälp av Google Street View-bilder

N= 166. Källa: Författarna.

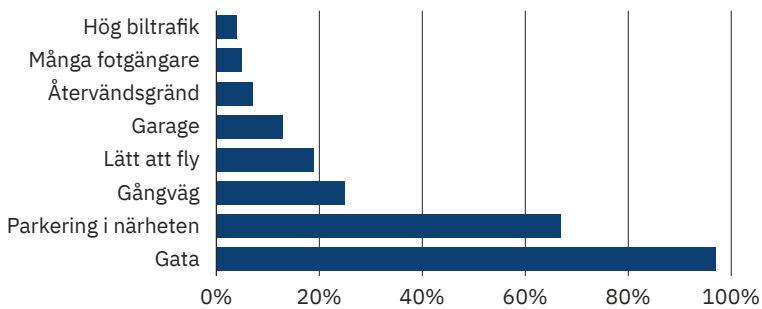
(a) Markanvändning och underhåll

(b) Husegenskaper

(c) Gator och vägar

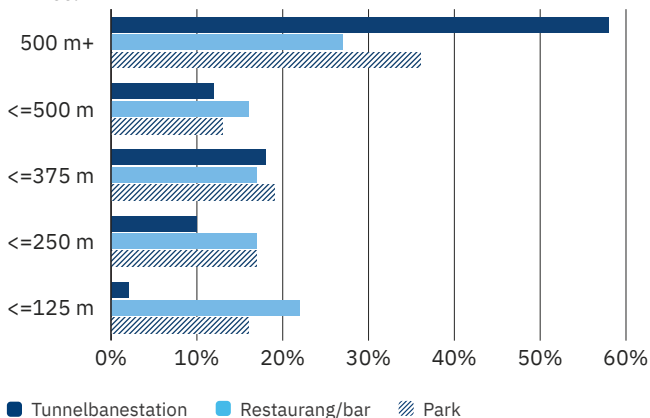

Att analysera områdena där sprängningar sker

Avstånden från sprängdåden till närmaste bar eller restaurang var närmare än 500m i över 70% av fallen (Figur 7). Jämfört med slumpmässiga platser befann sig också sprängdåden närmare till parker och stationer i högre utsträckning (Bilaga 1). En möjlig förklaring skulle kunna vara att sådana inrättningar ofta finns i närheten av bostadsområden. Avstånden till närmaste park var också under 500m i majoriteten av fallen, de låg dock generellt längre bort än de slumpmässigt genererade koordinaterna. Tåg/tunnelbanestationer ligger generellt längre bort från brottsplatserna än restauranger och parker. Dock är de ännu närmare platserna där explosionerna inträffat i betydligt större utsträckning än de slumpmässiga platserna, där skillnaden är statistiskt signifikant. Detta indikerar att tåg möjligtvis kan ha använts som transport av gärningspersoner (se figurer 7 och 8).

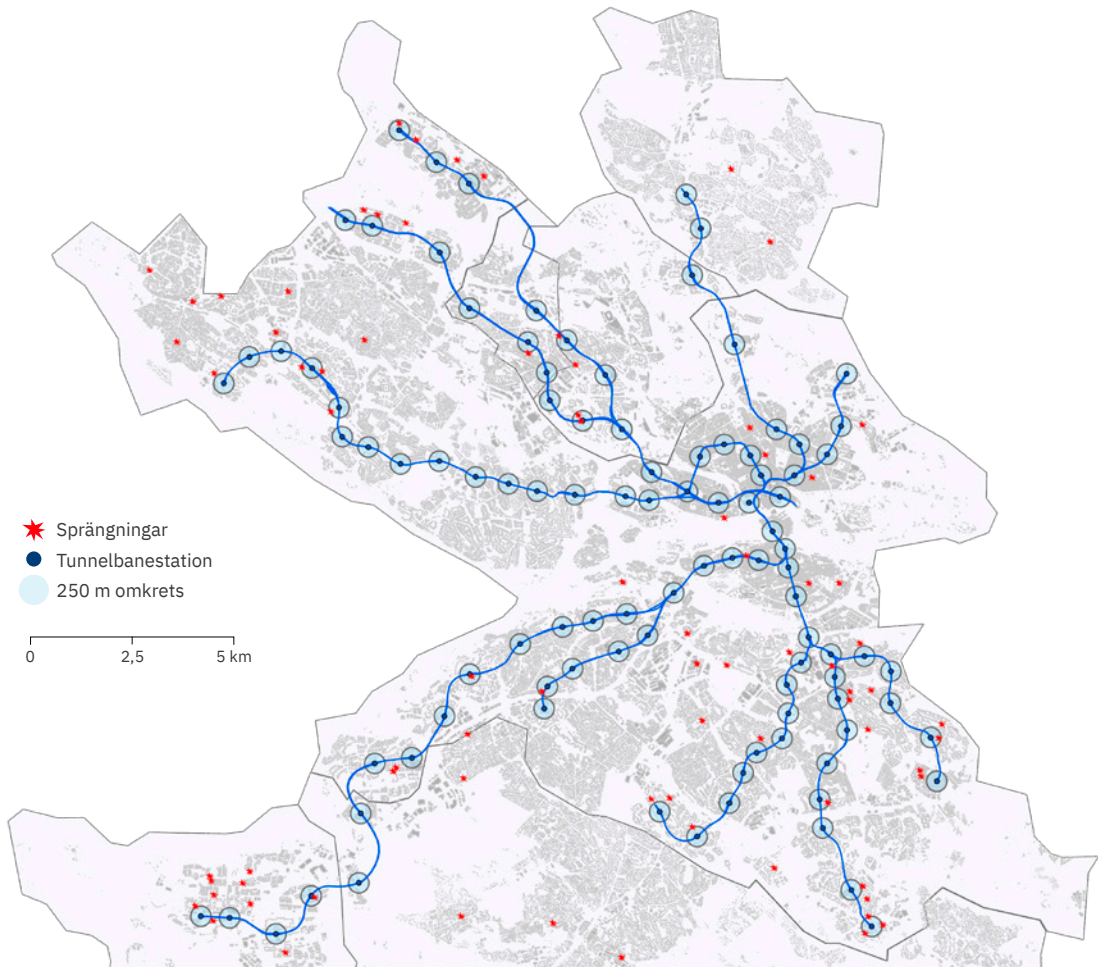
Figur 7. Avstånd till tåg/tunnelbanestation, restaurang och parker från sprängning

N = 166.

Figur 8. Explosioner i förhållande till tunnelbanan jan 2021–jan 2025

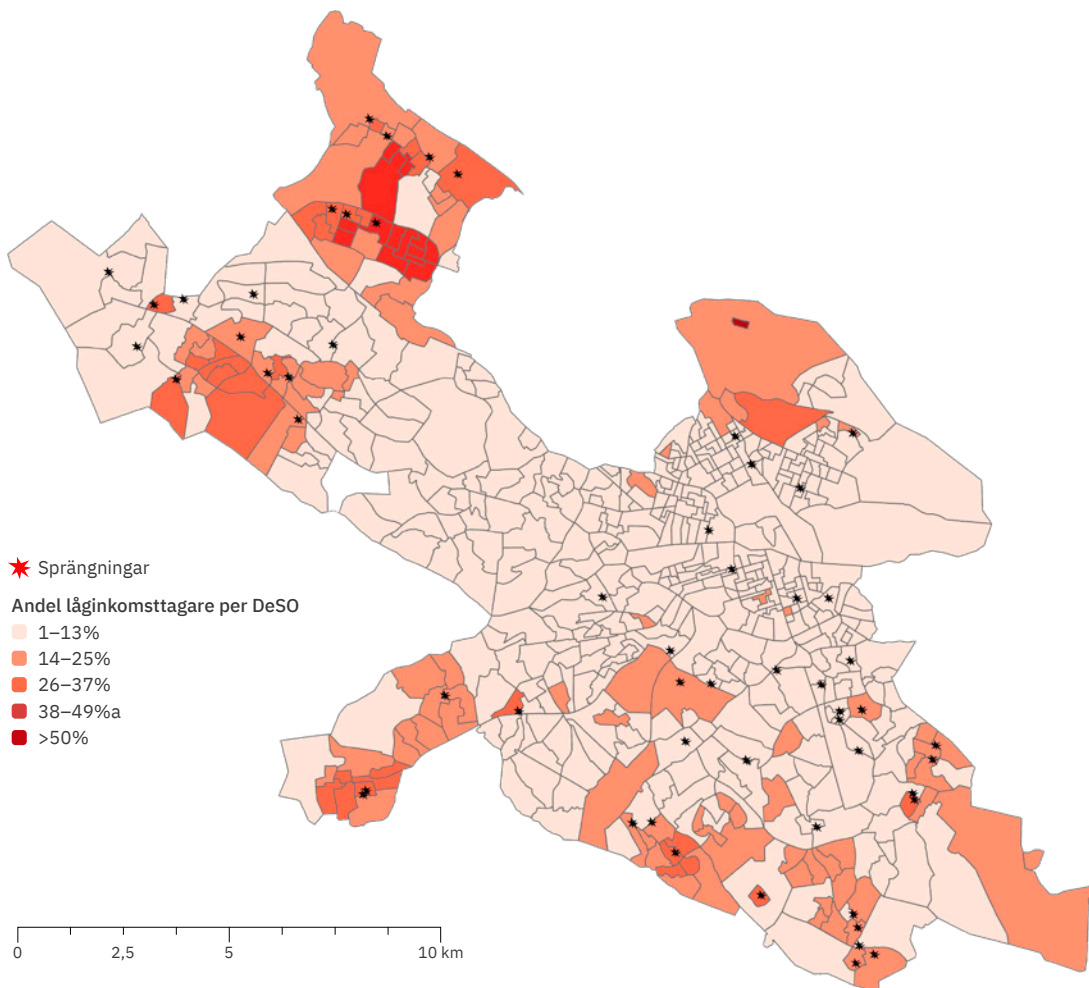
N=96. Datakälla: Polismyndigheten. Källa: Författarna.

Drygt hälften av incidenterna (32 av 63) inträffade i eller inom 100m från DeSO områden där minst 18% av befolkningen är låginkomsttagare (Figur 9). Sambandet till låginkomstområden skulle kunna vara en förklaring till att Bromma klarat sig undan explosioner, då det är stadsdelsområdet med lägst andel låginkomsttagare. Åtta sprängningar inträffade i Järva, vilket är området med lägst inkomst. Där finns ett flertal DeSO där över 37% av befolkningen har låginkomst. Förutom i Järva finns det bara ett till område i Stockholms stad med så låg inkomstnivå, vilket är studentbostadsområdet Lappkärrsberget. Trots den signifikanta fattigdomen är det inte någon överrepresentation av sprängningar i Järva i förhållande till andra drabbade områden som Farsta eller Skarpnäck. Farsta var området där den högsta koncentrationen av sprängningar registrerades med sju inom en kilometer. Inkomstnivån i det området är överlag högre med bara sju DeSO områden där andelen låginkomsttagare överstiger 18%, att jämföra med 29 i Järva. Notera att inte alla områden med lägst inkomster har upplevt många explosioner, till exempel Skärholmen.

Figur 9. Andel låginkomsttagare per DeSO, Stockholms stad

Datakälla: SCB. Källa: Författarna.

Egenskaper kopplade till platser där sprängningar sker: Faktoranalys

Faktoranalysen har identifierat tre huvudsakliga komponenter (faktorer) som fångar de viktigaste mönstren i hur olika miljöegenskaper samvarierar på platser där sprängningar har ägt rum. Varje komponent representerar ett underliggande tema eller typ av miljö (Tabell 3).

Den första komponenten har höga laddningar på innergård (0,79), lekplats (0,71), hög övervakning (0,65), och allmänna sittplatser (0,62) (se Figur 10). Detta tyder på att denna faktor beskriver halvöppna, bostadsnära gårdsmiljöer, alltså platser inom bostadsområden där människor vistas men där insynen ändå kan vara begränsad. Att även garage (0,32) och buskar/träd (0,30) har positiva samband stärker bilden av en grön, bebyggd gårdsmiljö. Negativa laddningar på trappor (−0,37), isolering (−0,34) och många gömställen (−0,33) tyder på att sprängningar inom denna kategori inte sker på avskilda eller labyrintlika platser. Sprängningar inom denna komponent sker vid innergårdar, lekplatser och gemensamma bostadsmiljöer, ofta i flerfamiljshusområden där det finns människor och viss övervakning, men ändå utrymme och tillgång till flyktvägar.

Tabell 3. Faktoranalys av platsegenskaper vid sprängningar

N = 166, Kaisernormalisering

Variabel	Komponenter		
	Innergård (1)	Central plats (2)	Dåligt underhåll (3)
Innergård	0,79	-0,152	-0,214
Lekplats	0,714	-0,308	-0,169
Hög övervakning	0,647	0,422	-0,09
Allmänna sittplatser	0,616	0,086	-0,306
Trappor	-0,365	0,134	-0,206
Isolering	-0,343	0,012	-0,085
Backe	-0,332	-0,107	-0,167
Många gömställen	-0,328	-0,102	-0,206
Garage	0,323	0,133	-0,071
Träd/buskar	0,297	0,016	0,004
Återvändsgränd	-0,231	-0,084	-0,192
Gata	-0,135	0,04	0,055
Många fotgängare	0,109	0,868	-0,026
Restaurang/bar	0,164	0,77	-0,033
Hög biltrafik	0,103	0,731	-0,073
Blandad markanvändning	-0,038	0,462	0,151
Lätt att fly	-0,091	0,299	-0,021
Tunnelbanestation	0,046	0,264	0,218
God sikt	0,125	0,157	0,107
Loftgångar	0,074	-0,096	0,005
Dåligt underhåll	-0,025	-0,093	0,851
Skadad egendom	0,104	-0,117	0,844
Parkering	-0,039	0,143	0,464
Skräp	-0,132	0,15	0,383
Balkong	0,228	-0,176	-0,272

Den andra komponenten har mycket höga värden för många fotgängare (0,87), restaurang/bar (0,77) och hög biltrafik (0,73) (se figur 10). Detta beskriver en centralt belägen, urban och aktiv miljö, med mycket rörelse och människor. Även blandad markanvändning (0,46) och i viss mån lätt att fly (0,30) laddar på denna faktor, vilket förstärker bilden av tillgängliga, centrala platser med flera funktioner. Denna faktor representerar sprängningar som sker i mer livliga stadsmiljöer – nära gator med trafik, restauranger, och platser med mycket folk. Det handlar alltså om urbana, öppna ytor snarare än isolerade bostadsgårdar.

Figur 10. Viktiga egenskaper kopplade till sprängningar

Källa: Författarna.

Innergårdar/sittplats

Många fotgängare/biltrafik

Dåligt underhåll

Den tredje komponenten har starka positiva laddningar för dåligt underhåll (0,85) och skadad egendom (0,84), samt måttliga samband med parkering (0,46) och skräp (0,38) (se figur 10). Detta beskriver slitna eller eftersatta miljöer, där underhållsnivån är låg och där tecken på förfall är synliga. Observationerna visade att dessa platser ofta utgjordes av industriområden, miljöer som upplevs som försummade med skador, skräp och låg närvaro av människor.

Resultaten från faktoranalysen indikerar att sprängningar huvudsakligen är kopplade till tre typer av miljöer: (1) bostadsnära gårdsmiljöer med innergårdar, lekplatser och viss övervakning, (2) centrala och livliga platser med hög mänsklig aktivitet, trafik och blandad markanvändning, samt (3) områden med bristande underhåll där skador, skräp och försummelse är vanliga. Dessa mönster visar att sprängningar inte sker slumpmässigt, utan tenderar att inträffa i miljöer som kombinerar tillgänglighet, viss avskildhet och varierande grad av social kontroll.

En central fråga är dock om dessa samband kvarstår när andra relevanta strukturella och kontextuella faktorer beaktas. Vad händer exempelvis med dessa miljömässiga samband när socioekonomiska förhållanden såsom inkomstnivåer, samt andra markanvändningsrelaterade egenskaper och platsbundna faktorer, kontrolleras för? För att undersöka detta går analysen vidare med regressionsmodeller i nästa sektion som möjliggör en samtidig prövning av flera förklarande variabler.

Modellering av sprängningar

Tabell 4 visar resultaten av Poisson-Gamma-CAR regressionsmodellerna som utförts med skattningsmetoden Monte Carlo (MCMC) för antalet explosioner i Stockholms stad (fullständig modell = A och reducerad modell = B) och Stockholms län (fullständig modell = C, och reducerad modell = D) efter DeSO.

Resultaten för den globala rumsliga autokorrelationen (0.5246, regional) visar att explosionerna var grupperade över hela studieområdet. Den lokala autokorrelationen (2.5477 på kommunal nivå) var starkt signifikant, vilket indikerar att vissa områden utsätts för upprepade sprängningar som inte kan förklaras av de variabler som undersökts.

De flesta områdesegenskaper som testades för samband med antal explosioner, visade sig inte vara statistiskt signifikanta i regressionsmodellerna. Dessa variabler inkluderade lekplatser, parker, skolor, restauranger, tågstationer, trafik och befolkningsegenskaper som andel unga män, utländsk bakgrund och flerfamiljshus. Därav antyds att dessa faktorer enskilt inte påverkar fördelningen av explosioner över Stockholmsregionen.

De förklarande variabler som visade sig vara signifikanta var nattid och inkomstnivå. Båda dessa var statistiskt signifikanta på både den kommunala och den regionala nivån. Medelvärdena för inkomst var negativa vilket indikerar att explosioner är mer förekommande i områden med lägre inkomst (Modeller B, D).

På den regionala nivån var även idrottsanläggningar en signifikant förklarande faktor. Det positiva medelvärdet antyder att explosioner är mer förekommande i områden med idrottsanläggningar. Anledningen till att idrottsanläggningar endast har betydelse på den regionala nivån är förmodligen att de indikerar urban bebyggelse, där den största delen av Stockholms län utgörs av landsbygd (Modeller C, D).

Tabell 4. Resultat av Poisson-Gamma-CAR regression med Monte Carlo (MCMC) som skattningsmetod för antal explosioner i Stockholm, per DeSO

Beroende variabler	Explosioner kommun				Explosioner län			
	A, fullständig		B, reducerad		C, fullständig		D, reducerad	
N	545		545		1 287		1 287	
Df	529		539		1 271		1 271	
Log-sannolikhet	-23 584,0646		-29 389,8294		-87 979,6424		-87 979,6424	
AIC	47 200,1292		58 791,6589		175 991,2848		175 991,2848	
BIC	47 268,9418		58 817,4636		176 073,8459		176 073,8459	
Medelabsolut avvikelse	188,6185		206,0737		250,8743		250,8743	
Medelkvadrerat prediktionsfel	198 626,8577		220 230,3498		433 666,9613		433 666,9613	
Dispersionsmultiplikator	0,037407		0,0281		0,01748		0,01748	
Oberoende variabler	Medelvärde	G-R	Medelvärde	G-R	Medelvärde	G-R	Medelvärde	G-R
Konstantterm	-0,2695	1,19	0,7872	1,2	-2,0513 ²⁾	1,19	-1,7070 ³⁾	1,17
Natt	2,5477 ³⁾	1,01	2,3962 ³⁾	1,2	2,7250 ³⁾	1,01	2,7719 ³⁾	1,04
Lekplatser	0,2837	1,01		1,03	0,1052	1,01		
Periferi	-0,0345	1,03			0,1463	1,05		
Parker	0	1,02			0	1,01		
Tågstationer	-0,3519	1,04			-0,0609	1,01		
Trafik	0	1,02			0	1,01		
Skolor	-0,2354	1			0	1,02		
Restauranger	0,0150	1,02			0,0108	1,01		
Utländsk bakgrund	-0,0002	1,05			-0,0001	1,09		
Unga män	-0,0004	1,04			0,002	1,06		
Idrottsanläggningar	0,4010	1			0,4896	1,01	0,5246 ²⁾	1,01
Flerfamiljshus	-0,0001	1,08			0	1,04		
Inkomst	-0,0063 ²⁾	1,18	-0,0051 ³⁾	1,18	-0,0027 ²⁾	1,19	-0,0025 ²⁾	1,17
								1,02
Rumslig autokorrelation	0,0006	1	0,0008	1	-0,002	1,02	-0,0035	1
Global komponent	0,3288	1	0,3254	1	0,0028 ³⁾	1	0,0263 ³⁾	1,02
Lokal komponent	20,4870	1,02	21,6649	1,06	47,6513	1,02	49,6759	

¹⁾ p-värde = 10 %

²⁾ p-värde = 5 %

³⁾ p-värde = 1 %

Delar explosioner och skjutningar samma mikromiljö? Analys med gatubilder

Brottsförebyggande rådet (2025) visar att sprängningar och skjutningar i Sverige oftast inträffar i samma utsatta områden, och att merparten av skjutningarna sker i stort sett i samma områden där det förekommer explosioner (Nordén, 2025). Den empiriska forskningen om denna typ av sprängningar har dock främst fokuserat på gärningspersoners nätverk, polisens åtgärder eller makrotrender, medan de mikromiljömässiga sammanhang där denna typ av våld äger rum har ägnats begränsad uppmärksamhet.

Baserat på 49 geokodade platser för granatattacker och andra explosioner samt 107 skjutningar identifieras och klassificeras objekt och fysiska miljöinslag i gaturummet. För det första analyseras samband mellan den byggda miljön vid sprängplatser och närliggande kontrollplatser för att pröva om skillnader finns. För det andra jämförs explosions- och skjutplatser för att bedöma om gängrela-

terat våld sker i liknande miljöer eller följer skilda rumsliga mönster. Studien jämfördes även sprängnings- och skjutplatser med omgivande områden genom att analysera gatubilder inom 50 meters radie och kontrollplatser 100–200 meter bort för att fånga mikromiljöskillnader utan att påverkas av bredare områdesfaktorer. Först beräknades statistik och korrelationer för visuella inslag, och sedan användes binär logistisk regression för att identifiera vilka inslag som mest skiljer händelseplatser från kontrollplatser, med separata analyser för sprängningar och skjutningar.

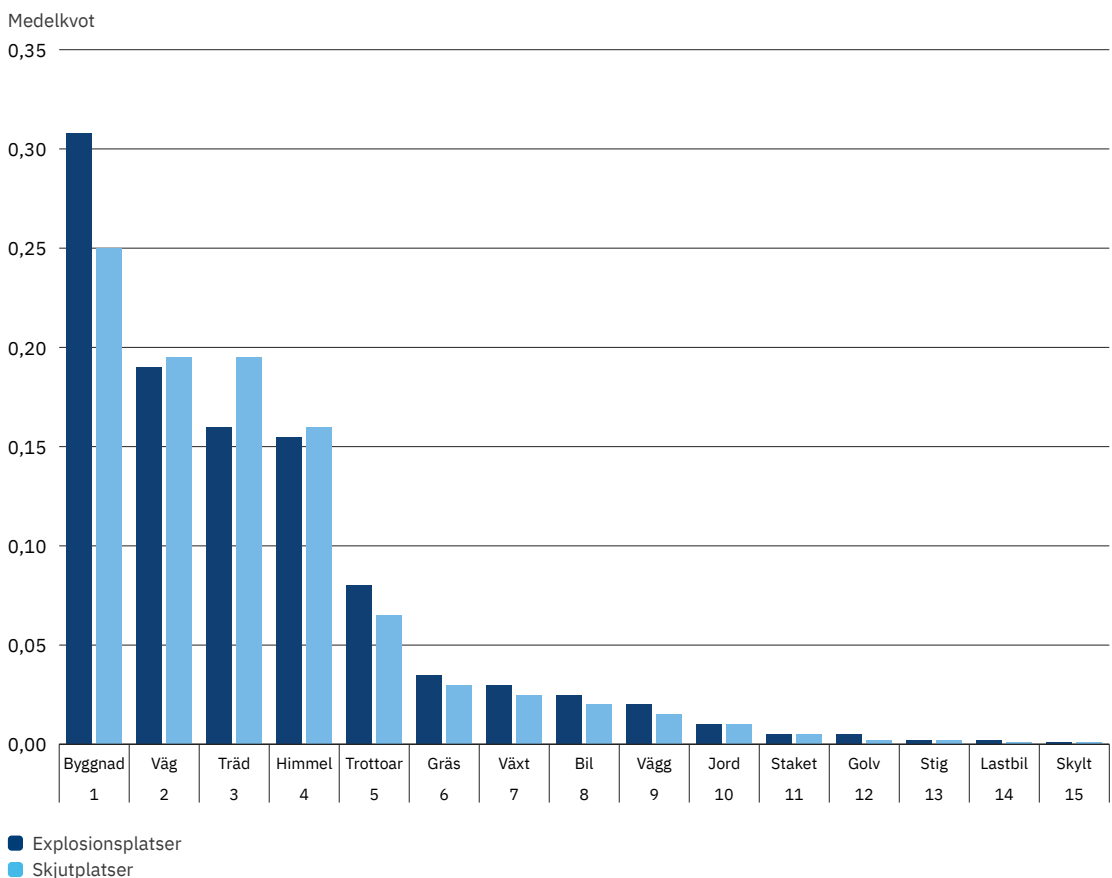
Resultaten visar att de sju mest framträdande elementen av mikromiljö är identiska för båda brottstyperna, vilket tyder på en gemensam urban kontext, något som tyder på att de kan dela inte bara område men även typer av stadsmiljö (Figur 11).

Byggnader dominerar visuellt vid explosionsplatser och utgör cirka 30% av bilden inom 50 meter, följt av vägar (20%), träd (19%) och himmel (17%). Vid skjutplatser är mönstret liknande men mindre uttalat, med byggnader som största inslag (25%) och träd (20%), vägar (19%) och himmel (16%) efterföljande. Notera att explosionsplatser har något högre byggnadstäthet och skjutplatser något fler träd. Dessa små skillnader är svåra att förklara, men det bör noteras att geokodade skjutningar i staden är dubbelt så många som explosioner.

Dessa likhetsresultat överensstämmer även med den visuella inspektion som genomförts i fält, i kombination med en granskning av gatubilder, vilket liknar den metod som tillämpats med datorseende (jämför figurerna 6 och 11). Sammanfattningsvis, inträffar sprängningar och skottlossningar inte slumpmässigt utan tenderar att koncentreras till specifika urbana miljöer där vissa mikromiljöelement skapar möjligheter för brott.

Figur 11. Medelkvot värden från gatubilder: explosionsplatser och skjutplatser

Källa: Författarna.

Logistisk regression användes för att identifiera vilka miljöinslag som i störst utsträckning skiljer händelseplatser från den omgivande miljön. För sprängplatser visar analysen att både träd och väggar är statistiskt signifikanta negativa variabler. Med andra ord, inom samma lokala kontext är platser med mer vegetation mindre sannolika att vara sprängplatser i jämförelse med den omgivande miljön. Även "väggtäthet" ("wall coverage", en indikator på byggnader, konstruktioner) uppvisar en negativ association, vilket tyder på att sprängplatser ofta förekommer på platser med färre synliga avgränsande element, i jämförelse med den omgivande miljön.

För skjutplatser framträder däremot ett annat mönster. Trädtäthet är positivt associerad med skjutplatser, något som bekräftar den deskriptiva analysen och tyder på att skjutningar är vanligare i områden med mer vegetation i jämförelse med den omgivande miljön, såsom innergårdar och lekplatser, något som bekräftar tidigare resultat om koncentration av skjutningar på lekparker, skolområden och grönskande delar av bostadsområden (Ceccato et al., 2023). Väggtäthet kvarstår dock som en signifikant negativ faktor, vilket överensstämmer med resultaten för sprängplatser, det vill säga att platser med färre väggar, murar eller liknande tenderar att vara mer utsatta jämfört med den omgivande miljön där incidenter inte inträffar.

Explosionspåverkan: Intervjuer med boende och inspektion av mediamaterial

Under fältarbetet frågades förbipasserande om deras kunskap och erfarenheter av sprängningar. Två olika grupper framträdde: de som hade någon kännedom om händelsen och de som saknade sådan kunskap. Det här visar hur dessa händelser lämnar olika avtryck beroende på människor, vissa bär fortfarande på minnen och oro. De flesta intervjuade var boende i området. Ungefär hälften av dessa kände till incidenterna och hade blivit oroliga när de skett. Särskilt kvinnliga respondenter uttryckte att de blivit rädda. Detta tyder på att sprängningarna, trots att de inträffade för flera år sedan, fortfarande påverkar området på olika sätt, och kanske finns det en rädsla som fortfarande "ligger i luften". Flera uttryckte oro för sina barn och barnen i området överhuvudtaget.

"Jag bekymrar mig över hur mina barn kommer växa upp här i området"

(Intervjuperson 1)

När det kom till intervjuade som inte bodde i områdena, utan bara befann sig där tillfälligt var det ingen som kände till sprängningarna.

Flera upplevde att oron försvunnit i efterhand, antingen för att lång tid gått utan att några flera incidenter inträffat eller för att situationen i området förbättrats. En kvinna berättade till exempel att högre polis närvaro och att en kamera hade satts upp hade gjort att droghandeln som tidigare förekom i området hade försvunnit. För andra hade dock sprängdåden gjort att de numera kände sig mer otrygga i sina områden.

"När det hände funderade jag på att flytta, men det har blivit tryggare nu"

(Intervjuperson 2)

"Jag känner inte till att det skett en explosion här, men jag hänger inte med i nyheterna så mycket"

(Intervjuperson 3)

I vissa fall var respondenten osäker på om den kände till just den efterfrågade incidenten, då det skett flera sprängningar i området. Det var också intressant att det var flera intervjuade som bodde i samma område där det skett en explosion, som inte alls kände till det. Detta var vanligare på mer centrala urbana platser. Vid ett handelscentrum var det till exempel ingen av de tre intervjuade som kände till att det skett en explosion i området, trots att samtliga bodde i närheten. Ett annat intressant fall var ett villaområde där en äldre man berättade att sprängningen som skett hade skapat stor oro, framför allt bland barn, medan en ung tjej i tonåren inte alls kände till incidenten. Det mest anmärkningsvärda exemplet var annars två intervjuade som bodde på samma gård där en explosion skett där ingen av de kände till det.

Exempel på intervjuade personer från medieartiklar

Enligt nyhetsrapporter och polisuppgifter fortsatte trenden av explosioner i Sverige att öka under 2023, med uppgifter om närmare 200 sprängningar i landet under året och tecken på nya rekordnivåer.

Ett exempel är en explosion vid en restaurang, där låg- och mellanstadieskolan Katarina södra skola är belägen i direkt anslutning till platsen. Delar av skolgården samt ett klassrum behövde spärras av på grund av glassplitter från explosionen. Under morgonen stod det dock klart att skolans verksamhet kunde bedrivas som vanligt (SVT, 2023).

”Utifrån hur laddningen var placerad så misstänker vi att man har riktat sig mot restaurangen, men varför det är på det viset är ingenting som man kan svara på nu.”

(Presstalesperson).

”Vi har inte mött någon oro från dem (eleverna). Vi får se hur det utvecklar sig under dagen.”

(Skolpersonal).

En annan explosion vid en bil 2025 resulterade i ett dödsfall. I detta fall undersökte polisen kopplingar till andra grova brott som skett samma natt och även andra brott som skett tidigare (SVT, 2025a).

I ett annat fall under 2025 har rädsla och förvirring präglat vittnenas upplevelse vid en explosion som inträffade i södra Stockholm. I en intervju berättar de anonyma vittnena om den chockartade händelsen (SVT, 2025b).

”Jag hörde en smäll och hela huset skakade. Första sekunden tänkte jag att det lät från bygget i närheten men sen kände jag lukten av krut, så då fattade jag. Man blir ju skräddad när det händer där man bor.”

(Anonyma boende)

Rädslan greppade tag i dem, och för många var chocken över att något så allvarligt inträffade nära hemmet påtaglig. Därför kan rädslan få flera allvarliga konsekvenser, både på individ-, områdes- och samhälls nivå.

Diskussion

Mellan 2021 och 2025 rapporterades totalt 166 sprängningar i Stockholmsregionen. Polisen har länge påpekat att sprängningarna ofta sker i samband med kriminella nätverk, vilket tyder på att våldet är organiserat snarare än isolerade incidenter. Samtidigt väcker det frågan om det finns specifika miljöegenskaper som underlättar dessa händelser. Studiens dataanalys visar att incidenterna inte inträffar slumpmässigt utan tenderar att koncentreras till särskilda urbana miljöer där vissa mikromiljöelement skapar möjligheter för brott. Det finns en tydlig koncentration till områden med lägre inkomstnivåer och socialt utsatta miljöer, där den informella sociala kontrollen ofta är svagare. Sprängningarna visar också ett mönster med flest incidenter efter midnatt, vilket kan tyda på att gärningspersonerna utnyttjar tider med reducerad närvaro av allmänhet och tillsyn. Analysen visar också att antalet incidenter nådde sin topp mellan midnatt och klockan 05:00, inträffade oftast på måndagar och visade en förhöjd risk under vintermånaderna december och januari.

Ännu mer intressant är att sex flerfamiljshus i Stockholm och närliggande urbana områden drabbades av upprepade sprängningar, där hälften av dessa återkommande incidenter skedde inom en vecka. Totalt 18 av incidenterna inträffade inom 200 meter från tidigare sprängningar. Medan tidigare forskning (2011–2016) (Sturup et al., 2019) antydde att sprängningar inte uppvisade starka mönster av nära upprepning, visar studiens resultat för perioden 2021–2025 på en förändring mot högre intensitet. Detta kan indikera också att "våldets ekologi" i dessa områden har utvecklats, med mer organiserade och systematiska angrepp under de senaste åren.

Resultaten från regressionsanalysen tyder på att sprängningar kan signalera territoriell kontroll, där de fungerar som "budskap" till rivaler eller allmänheten. Händelserna följer gärningspersoners geografiska kännedom och överensstämmer med principer om rutinaktiviteter (Cohen & Felson, 1979), med nattid och närhet till idrottsanläggningar som viktiga faktorer. Mediamaterial visar att många unga, inklusive tonåringar och ibland ännu yngre, deltar i sprängningar och andra våldsuppdrag åt gång. Detta tyder på att samma geografiska områden fungerar som etablerade territorier för kriminella nätverk och används för flera typer av våldsamma aktiviteter. Denna rapport bekräftar att sprängningar och skottlossningar inte bara sker i samma geografiska områden utan också i mycket liknande mikromiljöer.

Mediamaterial bekräftar intrycken från fältarbetet. De boende som kände till sprängningarna uppgav att de blivit oroliga. Rädslan minskar benägenheten att kontakta polis, normaliserar våld, försvagar informella kontrollmekanismer och förstärker stigmatisering (Wallengren et al., 2023). Våldet påverkar även bostadsmarknaden (Wilhelmsson et al., 2022) och minskar förtroendet för rättsväsendet och räddningstjänsten, vilket försvårar brottsbekämpning och krishantering.

Slutsatser och rekommendationer

Rapporten visar att sprängningar inte är isolerade händelser utan produkter av en specifik våldsekologi. Genom att förstå hur kriminella nätverk utnyttjar platsbaserade möjligheter och försvagad tillsyn kan myndigheter utveckla mer riktade, miljöbaserade förebyggande strategier. Istället för att betrakta en sprängplats som en statisk brottsplats att undersöka i efterhand bör dessa platser analyseras som "sociala noder" som avslöjar kriminella nätverks bredare räckvidd. Framtida forskning bör också identifiera potentiella "comfort zones" där gärningspersoner socialiserar och känner sig trygga, vilket möjliggör strategiska insatser för att störa den planering som idag underlättar dessa attacker.

Analys av media och polisrapporter visar ofta att sprängningar är kopplade till våldsamma utpressningsbrott mot företag och individer i samband med kriminell verksamhet. För att bättre förstå mikromiljöernas roll i sprängningarna behövs ökad kunskap om de bakomliggande motivationerna och de mekanismer som styr dessa händelser.

Det saknas information om vilka typer av sprängmedel som används, exempelvis om det rör sig om handgranater eller andra typer av explosiva ämnen. Framtida forskning bör därför fokusera på att systematiskt kartlägga hur olika mikromiljöer (såsom bostadsområden, kriminella nätverks närmiljöer och specifika platser kopplade till konflikter) samverkar med gärningspersonernas modusoperandi. En mer detaljerad kunskap om både motiv och val av sprängmedel kan bidra till en djupare förståelse av handlingsmönster, eskalationsprocesser och riskfaktorer, samt skapa bättre förutsättningar för riktade preventiva åtgärder.

I praktiken rekommenderas ökad kontroll av sprängämnen vid gränser och in- och utpasseringspunkter till landet. Trots att många av dessa explosiva material tros ha funnits i Sverige sedan Balkankriget är det viktigt att noggrant övervaka införseln och transporten av sprängämnen, inklusive handgranater och andra lättillgängliga komponenter, för att förebygga deras användning i brottsliga sammanhang.

Trots att fysisk och elektronisk övervakning i sig inte utgör en långsiktig lösning på problemet med sprängningar, kan sådana åtgärder ändå ha en brottsförebyggande effekt i utsatta områden och områden där flera explosioner har inträffat. Ökad synlighet med övervakning kan bidra till att höja den upplevda risken för upptäckt, vilket i vissa fall kan motverka sprängningar i samma mikromiljö, särskilt när de följer ett etablerat modusoperandi.

Eftersom polisen rapporterar att många unga, inklusive tonåringar och ibland ännu yngre, deltar i sprängningar och andra våldsuppdrag åt gäng, bör skolor fungera som viktiga arenor för tidig information och förebyggande insatser. På lokal nivå kan samarbeten mellan skolor och föräldrar stärka arbetet mot ungdomsbrottslighet och minska risken för att unga rekryteras in i kriminella nätverk.

Slutligen kan de som utsatts direkt eller indirekt av sprängningarna drabbas av kvarstående otrygghet, stress och en förändrad användning av närmiljön, där vissa platser eller tider undviks. För att motverka dessa effekter krävs inte enbart brottsförebyggande åtgärder, utan även stöd till de boende. Detta kan innefatta tillgängligt psykosocialt stöd, tydlig och kontinuerlig information från myndigheter samt lokala initiativ som stärker den kollektiva tryggheten, exempelvis genom samverkan mellan polisen, bostadsbolag, kommun och civilsamhälle. Åtgärder som förbättrar den fysiska miljön och signalerar omsorg och närvaro kan dessutom bidra till att återuppbygga tilliten till platsen och dess sociala miljö.

REFERENSER

1. Arslanovic, A. (2025). Här är landet i Europa som har fler sprängningar än Sverige. SVT. 1 augusti svt.se/nyheter/inrikes/har-ar-landet-i-europa-som-har-fler-sprangningar-an-sverige
2. Boije, R. Stenvall, D. Wilhelmsson, M. (2025). Sprängningar ger fallande bostadspriser. Svenska Dagbladet. 14 juni. svd.se/a/73zbV3/sprangningar-kan-ge-boprisfall-pa-upp-mot-8-procent-skriver-boije-stenvall-och-wilhelmsson
3. Ceccato, V., Mentel, P., Levine, N., & Gerell, M. (2024). Shootings across the rural–urban continuum. *Crime Science*, 13(1), 20.
4. Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. doi.org/10.2307/2094589
5. Krusselmann, K. Rabolini, A. Liem, M. (2021). The illegal use of hand grenades in the Netherlands. Leiden University. hdl.handle.net/1887/3249908
6. Levine, N. (2015). CrimeStat: A Spatial Statistics Program for the Analysis of Crime Incident Locations. NIJ – National Institute of Justice. nij.ojp.gov/topics/articles/crimestat-spatial-statistics-program-analysis-crime-incident-locations
7. Länsstyrelsen Stockholm. (2025). Regional lägesbild. lansstyrelsen.se/stockholm/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2025/regional-lagesbild---om-livsvillkor-brott-narkotika-samt-otrygghet-i-stockholms-lan-2024.html
8. Nordén, E. (2025). Var inträffar skjutningar och sprängningar? Brottsförebyggande rådet.
9. Sirkka, N. (2025). Sprängningar i närområdet kan orsaka psykisk ohälsa. Dagens Nyheter. 12 februari. dn.se/sverige/sprangningar-i-naromradet-kan-orsaka-psykisk-ohalsa/
10. Sjöln, M. (2024). Ont krut förstås inte så lätt – mellanmänsklig tillit i en tid av skjutningar och sprängningar. I Andersson, U., Rönnerstrand, B. & Carlander, A. (Red.), *Inferno*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
11. Sturup, J. Gerell, M. Rostami, A (2019). Explosive violence: A near-repeat study of hand grenade detonations and shootings in urban Sweden. *European Journal of Criminology* 17(5). doi.org/10.1177/1477370818820656
12. SVT – Sveriges Television (2023) Kraftig explosion vid restaurang på Södermalm i Stockholm, svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/explosion-pa-nytorget-i-stockholm
13. SVT – Sveriges Television (2025a) En person död efter explosion i Östberga. svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/larm-om-kraftig-small-i-ostberga
14. SVT – Sveriges Television (2025b) Ytterligare en explosion i södra Stockholm. svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/larm-om-ny-explosion-i-sodra-stockholm
15. SVT – Sveriges Television (2026) Sprängningarna ökar – fler unga utförare: ”Oerhört allvarligt” svt.se/nyheter/lokalt/ost/sprangningarna-okar
16. Törnquist, H. (2025) ”De flesta sprängdåden är i utpressningssyfte”. SvD. 29 januari. svd.se/a/KMkOeX/polisen-gripit-bombmakare-tros-ligga-bakom-sprangningar-i-stockholm
17. Wallengren, S., Wigerfelt, A., Wigerfelt, B., & Mellgren, C. (2023). Trust toward the criminal justice system among Swedish Roma: A mixed-methodology approach. *Race and Justice*, 13(2), 207–230.
18. Wilhelmsson, M., Ceccato, V., & Gerell, M. (2022). What effect does gun-related violence have on the attractiveness of a residential area? The case of Stockholm, Sweden. *Journal of European Real Estate Research*, 15(1), 39–57.

Bilaga

Avstånden från sprängningar till närmaste park, bar, restaurang och tågstationer jämfört med avstånden från slumpmässigt utvalda platser/punkter.

	Avstånd till park			Avstånd till bar eller restaurang			Avstånd till tågstation		
	a)	b)		c)	d)		e)	f)	
Ns	63	63		63	63		63	63	
Procent vid varje avstånd	Från brottsplats	Från slumpmässig plats	P	Från brottsplats	Från slumpmässig plats	P	Från brottsplats	Från slumpmässig plats	P
0–100 meter	22%	29%	<0,001	25%	6%	0,005	2%	0%	
101–200 meter	16%	22%	<0,001	27%	21%	<0,001	6%	5%	0,460
201–400 meter	29%	16%	0,003	41%	27%	<0,001	43%	17%	0,076
401–600 meter	22%	13%	0,056	2%	16%		30%	14%	0,003
601–800 meter	3%	10%	0,272	0%	8%		3%	16%	
801–1 000 meter	6%	2%		3%	13%		2%	17%	
>1 000 meter	2%	10%		2%	10%		14%	30%	0,22
Total	100%	100%		100%	100%		100%	100%	
Medelvärde	324	338		228	497		578	1032	
Median (m)	259	197		187	389		387	768	
% inom 200 meter	38%	51%		52%	32%		8%	6%	
C.I. vid 95%, undre	259	246		177	396		436	813	
C.I. vid 95%, övre	389	430		279	598		720	1251	
p-värde för alla avståndsklasser	0,365			<0,001			<0,001		

Denna rapport sammanfattar resultaten och slutsatserna från ett forskningsprojekt som för första gången systematiskt har undersökt sprängningar i Stockholms län under perioden januari 2021 till januari 2025. Genom att belysa rumsliga och tidsmässiga mönster, samt identifiera faktorer som påverkar risknivån, vill rapporten bidra med kunskap som kan ligga till grund för effektiva förebyggande insatser och stärkt trygghet i särskilt drabbade områden.

Författare

Vania Ceccato är professor i urbana och regionala studier vid KTH, där hon även är koordinator för FST – Forskningsgruppen för säkerhet och trygghet.

Alvar Elmgren är forskningsassistent vid KTH.

Ned Levine är stadsmetodolog, stadsplanerare och policyanalytiker verksam i USA.

Yuhao Kang är forskare och lektor vid The University of Texas at Austin, där han även är föreståndare för GISense Lab.

Vania Ceccato

vania.ceccato@abe.kth.se

Alvar Elmgren

alvarel@kth.se

Ned Levine

ned@nedlevine.com

Yuhao Kang

yuhao.kang@austin.utexas.edu

Rapporten är ett resultat av det av LF Forskningsstiftelse finansierade projektet "Var och när explosioner inträffar: En analys av sprängningar".

LF Forskningsstiftelse stödjer oberoende forskning vid svenska universitet, högskolor och forskningsinstitut. Forskningsfinansiering är en av delarna i Länsförsäkringars engagemang för ett tryggt och livskraftigt lokalsamhälle.

[LF.se/forskning](https://www.lf.se/forskning)

